

Layihənin istiqaməti:

"İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi"

Yunan əsətirində həqiqət və bilik fədasinin işi, əməli, əxlaqı, borcu bərədə danışanda, bu, bəşər həyatına, dünyaya nur, ziya gətirmək üçün başa düşülür. Bilici, alim ideali heç zaman işıq, gözəllik və kamillik anlayışından kənarda təsəvvür edilmir. Ona görə də elmin möhkəmliyi və ucalığı insanı həmişə yüksəldir, əzəmətini artırır. İstərsə bu işıqlı dünyada, istərsə o qaranlıq dünyada, çünki qaranlıqları işıqlandıran elmin nurudur ki, onu da insan yaradır.

HƏR ŞEYDƏN ÖNCƏ MÜƏLLİM İDİ

Yenice, 2014-cü ilin iyununda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü seçilmişdi. "Zəng" etdim, salam vermədən, gülümsünərək (zarafatımız var idi) dedi: "Bəs deyirdin səni seçməzlər, gördün, Allah qoysa akademikliyi də alacağam, onda görürsən". Sevinirdi. Onu da bildirdi ki, bu nikbinlik qarşılıqlıdır. Yaşca mənədən böyük olduğuna baxmayaraq, yaxın dost idik. Qonşuluğumuz bu dostluğu daha da möhkəmlətməmiş, ailə münasibətlərinin, xüsusilə həyat yoldaşlarımızın və övladlarımızın qarşılıqlı anlaşmasına çevrilmişdi. Bir-birimizi tez başa düşürdük. Nə dediyimizi, hətta nə yemək istədiyimizi təkrarsız anlayırdıq. Xüsusilə axşamlar çay masasında nərd oynayanda, yarızarafat, yarıciddi sözlərdən və hərəkətlərdən doymaq olmazdı. Vay o günə ki, nərddə udasan, tez deyirdi: "Bir günüm də var, sənə saxlamışam". "Narahat olma, gələndə dəfə uduzaram əhvalın düzələri" deyib, ayrıldım. Yenidən görüşmək üçün. "Bəxş edilmiş ömrü necə yaşamaq hər kəsin özündən asılıdır" deyirlər. Bu da bir həqiqətdir ki, yalnız öz işi və əməlləri ilə cəmiyyətə fayda gətirməklə, ömrü daha da mənalandırmaq mümkündür. Belə necib insanlardan biri də Adil Nəsim oğlu Bağirov idi. Adil Bağirov hər şeydən öncə müəllim idi. Əmək fəaliyyətinə gənc yaşlarında müəllimliklə başlamışdı. Dil-ədəbiyyat müəllimi kimi Naxçıvan Muxtar Respublikasında tanınmış, Naxçıvan Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun və Naxçıvan Muxtar Respublikası Təhsil Nazirliyinin məsul vəzifələrində yüksəlmişdi. Sonralar Respublikada dilçə-folklorşünas alim kimi şöhrət tapanda müəllimlikdən üz döndərməmiş, bir müddət mənim təkidimlə Naxçıvan Özəl Universitetində dərs vermiş və kafedra müdiri vəzifəsində çalışmışdır. Öz işinə, sənətinə (müəllimliyə peşə yox, sənət kimi baxırdı) bütün varlığı ilə bağlanan, təəccüb doğuracaq dərəcədə işgüzar, çalışqan, bir o qədər də sadə və təvazökar, həmya qarşı mehriban və səmimi, əsil ziyalı idi. Adil müəllim müəllimlik etalonu idi. Çoxları öz işində ona oxşamaq, ona bənzəmək istəyirdi. Bu şərəfli işin dəyərini, qiymətini gözəl bildirdi Adil müəllim. Bir dəfə zarafatla dedi ki, sənə az bilmirsən, əcdadlarımız lap qədimlərdən müəllimlərə "Peyğəmbərlərin varisləri" demişlər. Mən

Ömürlərə paylanmış ömür

Onun həyat kitabı müasir və gələcək nəsillərə örnəkdir

də demişdim ki, yəqin ona görə Qurani-Kərim nazil olarkən orada ilk söz "oxu" olmuş və bu söz üç dəfə təkrar edilmişdir. Yəne də zarafata salıb "sən də söz altında qalan deyilsən, istəsən, mənim kimi yaxşı müəllim ola bilərsən" deyib, ürəkden gülmüşdü.

BAŞA DÜŞÜRDÜM Kİ, "ƏTİRLİ" BİR YENİLİK VAR

Ömrünün 50 ilə yaxını Azərbaycan türkologiyasının Naxçıvan qolunun araşdırılması və tədqiqinə həsr etmiş Adil Bağirovun son iş yeri Azərbaycan MEA Naxçıvan bölməsi İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun onomostika şöbəsi idi. 10-a yaxın kitab yazmış və çoxlu zəngin folklor nümunələri tapıb toplamışdı. "Naxçıvan oykonimləri", "Naxçıvanın hidronimləri", "Onomostika problemləri" (II cild), "Naxçıvan urbanonimləri" və s. kitabları uzun illərin ağır, zəhmətli, gecə-gündüzü olmayan səfərlərin, görüşlərin nəticəsi idi. Adil müəllim hər bir

bişirilən bayram şirniyyatlarından birinin içinə duz qoyub onu yeyir və heç kimlə danışmadan yatanda, yuxuda qismət olacağı adamın adını eşidir, ya da özünü görürsən.

Günlərin bir günü bir oğlan yaşı bir az ötmüş dili şirin (pəltək) bir qızla sövdələşib, onu qaçırdı. Qohumları bunu eşidib, qızı geri almaq üçün düşürlər onların arxasınca. Oğlan qızı aparmağa yer tapa bilmir. Özlərini dəmiryol stansiyasında yerindən tərpənməkdə olan qatara ancaq çatdırırlar. Qatara minəndən sonra qız görür ki, budu ha, qohumları tökülüblər vağzala, anasının hay-həşəri də ələmi alıb başına. Qorxudan həyəcanlanmış qız pəncərədən anasına qışqırır: "Anan yansın Bibixanim, haya gəyiysiniz, qoy apaysın da, indi əy tapılıy". Bütün bu folklor nümunələri toplanıb, kitab halına salınıb nəşr edildikdə uşaq kimi sevinirdi. Son vaxtlar daha çox türk dünyasının ayrı-ayrı ölkələrində (Türkiyə, Kipr və s.) keçirilən elmi konfrans və simpoziumlarda konseptual məruzələri ilə fərqlənirdi.

HAQSIZLIĞA DÖZƏ BİLMİR, NİFRƏT EDİRDİ

Hər kəsə bir ömür verilib. Hərə də bir cür yaşayır bu ömrü. Elə buna görə də "mənalı ömür", "şərəfli ömür" ifadələri yaranıb. Faydalı, xeyirxah, insanların inkişafına təkən verən, daim fəaliyyətdə keçən ömrə dəyərli ömür, örnək ömür deyirlər. Cəsarətli, qeyrətli, sözbütöv, sədaqətli insanlar şərəfli ömür sahibinə çevrilirlər. Belə mənalı və şərəfli ömür sahiblərindən biri də Adil Nəsim oğlu Bağirov idi. Adil müəllimin həyatı çox narahat və qarışıq idi. Böyük qardaşı İbrahim Bağirov Muxtar Respublikada tanınmış partiya və dövlət xadimi olmaqla bərabər, elə-obaya bağlı, ağır təbiətli, ciddi, böyük nüfuzlu malik şəxsiyyət həm də tarixçi alim idi. Naxçıvan Dövlət Universitetində dərs deyirdi. Taleyin acı hökmü ilə "gözəgö-rünməz" qüvvələr tərəfindən cəzalandırılmışdı. Mən çəndi şahidiyəm ki, İbrahim Bağirovun itirdiyi həyat salnaməsinin 10 ilində Adil müəllim çox sarsıntılar keçirmişdi. Haqsızlığa dözə bilmir, nifrət edirdi. Bu isə onun sağlamlığına ciddi xələf gətirirdi. Təskinlik verəndə deyirdi ki, axı sən yaxşı bilirsən ki, dövlət o zaman sarsıla bilər ki, günahsız cəza alsın, bax, mənə yandıran budur. Mən də ona bir dəfə "bilirsən, yazıçı Sidni Porter yazıb ki, əgər cəmiyyət həbsxanaya kimsə salacağını seçə bilsəydi, onda türmələr cəmiyyətə böyük xidmət göstərmiş olardı" cavabını vermişdim. Tale ele getirdi ki, İbrahim Bağirov günahsız cəzasını bitirdikdən sonra bəraət qazanaraq, yenedən vaxtilə işlədiyi öz doğma kollektivinə qayıtdı. Adil müəllim böyük qardaşının yubileyinə hədiyyə olaraq "Xatirə kitabı" hazırlayanda mən də öz borcumu yerinə yetirib "Unudulmazları unutmayaq!" adlı bir yazı yazdım (çünki, vaxtı ilə İ. Bağirov mənə universitetdə dərs demişdi. Taleyin hökmünə bax, qardaşı üçün xatirə yazısı yazıldıqdan bir müddət sonra oğlu Elnur atası haqqında xatirə yazısı yazılmasını xahiş edir mənə). Bir neçə il öncə Adil müəllim ürək nasazlığından xəstəxanada yatırdı. Tez-tez yoluxmaq üçün yanına gedərdim. İlk dəfə kardioloji xəstəxananın palatasında görüşəndə, gözləri doldu, hiss etdim ki, sözlü adama oxşayırdı. Nədənə ətrafdakıları görüb üreyini boşalda bilmədi. Ancaq bir neçə gündən sonra o vaxt nə deyəcəyini kövrək hissələrlə mənə söylədi: "Bilirsən sənə nə demək istəyirdim? İki qardaşımı ürək narahatlığından itirmişəm, xəstəxanaya düşəndə mənə ele gəlirdi ki, vaxtım çatıb, deyəsən, gedirəm, ancaq Allah saxladı". Ulu

Tanrının köməyi ilə Adil müəllimin ömrü 10 il də uzandı. Nəvələrinin sayı artdı, elmi ax-tarıları sayəsində böyük nailiyyətlər qazan-dı, Türk dünyasında tanındı və Azərbaycan Respublikasının elm sahəsində ən yüksək mükafatlarından birinə layiq görülərək, səs-siz-səmirsiz, 2016-cı il aprelin 22-də dünyasını dəyişdi. Allah rəhmət etsin!

"XALQ MÜƏLLİMİ" TITULUNU QAZANMIŞDI

Türk dünyasının böyük insanı və alimi Xudu Məmmədovdan soruşurlar ki, əsl alim kimə deyilməlidir? Sakit, təklinli Xudu müəllim "bilirsiniz, əgər alim danışıqda elmdən uzaq olan adam onu başa düşsə və ona qiymət verərkən, "o nə danışır, onun dedikləri elə mənim bildiklərimdir" desə, deməli, əsl alim odur. Yox, əgər "o nə danışır, mən heç nə başa düşmədim" desə, deməli, o, əsl alim deyil" cavabını vermişdi. Adil müəllim məhz birincilərdən idi. Xalqın dilində danışardı. Ona görə də 90-cı illərin keçid dövründə Naxçıvan televiziyasında uzun müddət "Ana dili" verilişini aparıb, latın əlifbasını xalqın qan yaddaşına köçürəndə "xalq müəllimi" titulu qazanmışdı. Adil müəllim Naxçıvan MR Şahbuz rayonunun Nursu kəndində dünyaya göz açmışdı, xalq şairi Məmməd Araz yurdunun layiqli nümayəndəsi idi. Mən ona Məmməd Araz poeziyasının vurğunu olmaqla, şairin fəlsəfi baxışlarının bilicisi və təbliğatçısı kimi baxırdım. M. Araz poeziyasına hədsiz məhəbbətim hiss edəndən sonra Adil müəllim bir neçə dəfə mənə Nursu kəndinə "ziyarətə" aparmış və kənd sakinlərinin - məktəblidən tutmuş ağsaqqala qədər M. Arazın şeirlərini necə əzbər söylədiyini mənə sübut etməyə çalışmışdı. Bir dəfə isə "Şairlər anadan irsən şair doğulurlar" kəlamının sübutu üçün Məmməd Arazın anası Cahan xalanın hələ o vaxt çap edilməmiş bir neçə şeirini mənə bəxş etmişdi:

*Oxşuyubdu anasına
Göylərdəki sonasına
Xəbər verin bacısına
Oğlum Məmməd şair olub...*

Və yaxud:

*Hər gün gözlərimi dikirəm yola
Baxıram gözlərim hey dola-dola
Deyirəm gələydi indicə nola?
Titrayən dodaqlarım isinə bir az.*

İnsan dünyaya göz açdığı gündən onun ömrü kitabı da yaranır. Hər kəsin gördüyü işi, acılı-şirinli həyat yolu bu kitabın səhifələrini yaradır. Bu ömür kitablarından göz-dən-könlüdə uzaq düşüb məhv olanları, yaddaşlarda özünə yer tapmayanları da olur, ürəklərdə əbədi yuva salıb sətir-sətir oxunanları da. Adil Bağirovun ömrü kitabı da müasir və gələcək nəsillərə örnək ola biləcək bir kitabdır. Onun ömür kitabını vərəqləyəndə, keçmişdən bu günə doğru gələn yollara nur saçmış bir məşəl də alovlanır. Bu, onun yandırıcı məşəlidir ki, onun işığından çoxları pay götürüb, götürür və götürəcəkdir. Ruhun şad olsun!

Fizuli İbrahimzadə
Tarix üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kültürlü İnkışaf Dəstəyi Fondunun maliyyəsi əsasında hazırlanıb.